

AKADEMİDE KIZILBAŞLIK: WEB OF SCIENCE VE SCOPUS VERİTABANLARINDA BİR YAYIN HARİTASI

İlgar Baharlı*
Şenol Ede**

Öz

Kızılbaş terimi Şeyh Haydar döneminden itibaren Erdebil Dergâhı etrafında bir araya gelen Alevi zümreler tarafından benimsenerek bir iç adlandırma olarak kullanılmıştır. Fakat bu dergâhın mensupları vasıtasıyla Safevi Devletinin kurulması ile birlikte Osmanlı-Safevi rekabetleri de kaçınılmaz olmuştur. Bu durumun sonucunda söz konusu terim Osmanlı tarafından bir ötekinin ismi şeklinde algılanarak anlam ve içerik tahrifine maruz kalmıştır. Bunun sonucunda ise kendine özgü itikadî, siyasi ve kültürel mana içeren bu kavram zaman içerisinde özellikle Anadolu coğrafyasında eski yaygınlığını yitirmiştir. Osmanlı belgelerinde genellikle olumsuz ve dışlayıcı bir anlam taşıyan, Safevi kaynaklarında ise genel itibarıyla ayrıcalıklı bir ifade şeklinde kullanılan söz konusu Kızılbaş ifadesi tarihî ehemmiyeti sayesinde birçok modern dönem araştırmacılarının bilimsel çalışmalarında yer almıştır. Bu çalışma ise Kızılbaşlık konusuna dair akademik literatürdeki eğilimleri ve araştırma dinamiklerini belirlemek amacıyla 1991-2024 yılları arasında Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarında yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizini sunmaktadır. Araştırma kapsamında “kızılbaş”, “qızılbaş” ve “kızılbaşlık” anahtar kelimeleri kullanarak yapılan taramalar sonucunda 86 akademik yayın tespit edilmiştir. Elde edilen veriler R

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü, Nevşehir/Türkiye, ilgarbaharlı@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5200-1705.

** Uzman, Mersin Tarsus Ashabı Kehf Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mersin/Türkiye, senoledge@gmail.com, ORCID: 0009-0008-1778-2623.

programlama dili aracılığıyla analiz edilmiş ve bulgular görselleştirilerek değerlendirilmiştir. Bulgular, Kızılbaşlık konusunun yayın sayısı açısından yıllar içerisinde istikrarlı bir artış sergilediğini; ancak uluslararası akademik iş birliklerinin yok denecek kadar az olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye, toplam yayınların çoğunluğunu üretmiş ve bu alanda başat aktör olarak öne çıkmıştır. En çok yayın yapılan dergi ise “Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi” olmuştur. Atıf sayıları incelendiğinde konunun akademik etki düzeyinin sınırlı olduğu görülmekte; özellikle Babayan ve Bashir gibi bazı araştırmacıların çalışmaları öne çıkmaktadır. Çalışmada ayrıca yayın türleri, yazar iş birlikleri, anahtar kelime kullanımı ve disiplinler arası katkılar gibi unsurlar değerlendirilmiş; Kızılbaşlık araştırmalarında kavramsal tutarlılık ve metodolojik çeşitliliğin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Elde edilen bulgular, hem literatürdeki mevcut durumun nesnel biçimde anlaşılmasına katkı sunmakta hem de gelecekte yapılacak disiplinler arası ve uluslararası odaklı araştırmalar için yönlendirici nitelik taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, Kızılbaşlık konusunun akademik görünürlüğünü artırmayı ve literatürdeki yapısal boşlukları ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kızılbaşlık, Bibliyometrik Analiz, Alevilik, Akademik Yayın Eğilimleri, Disiplinler Arası Çalışmalar.

Qizilbashism in Academia: A Publication Mapping in Web of Science and Scopus Databases

Abstract

The term Kızılbaş was adopted and used as an internal designation by Alevi communities that gathered around the Ardabil Dervish Lodge beginning from the era of Sheikh Haydar. However, with the establishment of the Safavid State by the members of this lodge, Ottoman–Safavid rivalries became inevitable. As a result of this political context, the term came to be perceived by the Ottoman authorities as the name of the “other,” and its meaning and connotations were consequently distorted. Over time, this concept—originally carrying distinctive theological, political, and cultural significance—gradually lost its former prevalence, particularly within the Anatolian region. While in Ottoman documents the term generally bore negative and exclusionary meanings, in Safavid sources it was often employed as a privileged or honorific expression. Owing to its historical significance, the term Kızılbaş has attracted the attention of numerous modern scholars and has been examined extensively in academic research. This study presents a bibliometric analysis of articles published between 1991 and 2024 in the Web of Science (WoS) and Scopus databases, with the aim of identifying research trends and dynamics within the academic literature on the topic of Kızılbaşlık (Kizilbashism). A total of 86 academic publications were identified through searches using the keywords “kizilbash,” “qizilbash,” and “kizilbaslik.” The collected data were analyzed using the R programming language, and the findings were evaluated through various visualizations. The results indicate a steady increase over the years in

the number of publications focusing on Kızılbaşlık; however, international academic collaborations in this field remain extremely limited. Turkey has produced the majority of the total publications, emerging as the dominant contributor to the research landscape. The journal *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (Journal of Turkish Culture and Hacı Bektaş Veli Research) has been identified as the most frequent publication venue. Citation analyses reveal that the overall academic impact of the field remains modest, with notable contributions coming from scholars such as Babayan and Bashir. In addition, the study examines factors such as publication types, patterns of author collaboration, keyword usage, and interdisciplinary contributions. The findings emphasize the need to enhance both conceptual consistency and methodological diversity in Kızılbaşlık research. Overall, this study contributes to an objective understanding of the current state of the literature and provides guidance for future interdisciplinary and internationally oriented research. In this respect, it aims to increase the academic visibility of Kızılbaşlık and to highlight the structural gaps that persist within the scholarly field.

Keywords: Qizilbashism, Bibliometric Analysis, Alevism, Scholarly Publication Trends, Interdisciplinary Studies.

Giriş

Erdebil Dergâhı'nın şöhreti, temelleri atıldığı günden itibaren Türkistan Ceyhun'undan Mısır'a, Hüzmüz'den Derbend'e kadar yayılmıştır¹. Bu dergâh özellikle Azerbaycan ve Anadolu Türkmenlerini cezbederek gün geçtikçe gücünü artırmıştır². Her ne kadar Erdebil Dergâhı'nın ilk şeyhleri tıpkı Şeyh Sadreddin (ö. 1392) döneminde olduğu gibi zaman zaman bölgenin hakimleriyle ters düşmüş olsalar da genel anlamda söz konusu dergâhın yöneticileri hükümlerle barışçıl bir ilişki içerisinde yaşamışlardır³. Ancak Şeyh Cüneyd'den itibaren bu dergâh ve talipleri için yeni bir dönem başlamıştır. Bu da söz konusu dergâhta biriken insani

¹ İbn-i Bezzaz Erdebilî. (1999). *Safvet'üs-Safa*. (Haz. G. Tabâtabâyi Mecd) Tahran: Zeryâb; Baharlu, İ. (2021). *Şab'ın Bahçesinde Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

² Anadolu ve Azerbaycan ahalisinin söz konusu dergâh ve dolayısıyla bu dergâhın postnişinleri ile ilgili münasebetleri hakkında bilgi için bk. Baharlu, İ. (2021). *Şab'ın Bahçesinde Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık*. İstanbul: Kitabevi Yayınları: s. 98-116.

³ Şeyh Hüseyin bin Pîr Abdâl. (1924). *Silsile'ün-Neseb*. Berlin: İran-şehr: s. 41-42.

ve ekonomik gücün siyasi amaçlar doğrultusunda kullanması şeklinde olmuştur. Başka bir ifade ile Şeyh Cüneyd'den itibaren bu dergâhın önderleri bir yanda mürşitlik makamında inançsal işleri yürütürken diğer yandan da kılıç kuşanarak etraflarına toplanan talip kitleleri savaş meydanına götürmüşlerdir. Dolayısıyla Şeyh Cüneyd'in inançsal faaliyetlerine siyasi düşüncelerin eklenmesi ile birlikte bu dergâhın tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Şeyh Cüneyd'den sonra Erdebil Dergâhı'nın postnişini olan Şeyh Haydar tarafından da bu hareket devam ettirilmiştir. Ancak Şeyh Haydar bu dergâhta yeni bir işe imza atmıştır. Bu da Erdebil Dergâhı ve bu dergâha bağlı olan talipler için on iki dilimli bir tacın/börkün tasarlanması ve kullanılması şeklinde vücut bulmuştur. Genel anlamıyla Kızılbaş Tacı olarak bilinen Erdebillilerin sembolü bu börk, sadece ortaya atıldığı dönemde değil kendisinden sonra da bu dergâhın simgesi, hatta oğlu Şah İsmail tarafından kurulacak bir Türk devletinin ismi ve ayrıca 21. yüzyıla kadar yer yer belli bir inanç sistemini benimseyen kimi zümreleri tanımlayan bir kavram olmuştur⁴.

Kızılbaş teriminin Alevi zümreler arasında Şeyh Haydar tarafından yaygınlaştırılmasına dair açık bilgi veren kaynaklardan biri, Safevi kroniklerinden Âlem Ârâ-yı Şah İsmail'dir. Kaynak bu tacın "Tac-ı Haydarî" olduğu ancak Türkçe kurallarına göre Kızılbaş Tacı denildiğini not etmiştir⁵. Yine Kızılbaş tacı ve dolayısıyla Kızılbaş teriminin ortaya çıkışı ile ilgili bilgi veren bir diğer kaynak *Tarih-i Habibü's-siyer* isimli eserdir. Kaynakta geçtiği üzere bu tac Şeyh Haydar tarafından yapılmış ve etrafındaki kişilere dağıtılmıştır.⁶ Safevî dönemi birincil kaynaklarından olan Revzatü's-Safeviye isimli kaynağın yazarı Mirza Beg Cenâbendî ise eserinde söz konusu Kızılbaş tacının ortaya çıkışı ve bunun Kızılbaş ismi ile anılması hakkında bir başlık atmıştır. Söz konusu eserde yazar Kızılbaş tacının Şeyh Haydar tarafından icat edildiğini kaleme almıştır. Fakat bu tacın isminin "Sultan Haydarî" olduğunu zikretmiştir. Yazar ilginç bir şekilde bu bilgiyi verdikten sonra Şah İsmail tarafından bu tacın şeklinde bir değişiklik yapıldığını kaydetmiştir. Kaynağa göre Şah İsmail, tacın ortasındaki silindirik parçanın daha uzun bir şekilde, gökyüzüne

⁴ İskender Beg Münşî Türkeman. (1973). *'Âlem Ârâ-yı Abbâsî* (Cilt I-II). (Haz. İ. Afşar.) Tahran: Emir Kebir: 1616-17: vr. 94a; Aka, İ. (2014). "Selçuklu Sonrası Orta Doğu'da Türk Varlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, C.6. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları: s. 849; Felsefi, N. (1969). *Tarih-i Zindegâni-yi Şah Abbas-ı Ervel*. Tahran: Danışgâh-ı Tahran: s. 169; Baharlı, İ. (2021). *Şah'ın Bahçesinde Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık*. İstanbul: Kitabevi Yayınları: s. 82.

⁵ Anonim. (1972). *Âlem Ârâ-yı Şah İsmail*. (Y. Şokrî, Dü.) Tahran: İntişarât-ı Ferheng-i İran: s. 30; Baharlı, İ. (2021). *Şah'ın Bahçesinde Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık*. İstanbul: Kitabevi Yayınları: s. 109-110.

⁶ Hândmir. (2002). *Tarih-i Habibü's-siyer*. (Haz. C. Hümâyî) Tahran: Hayyam: s. 426-427.

yükselen nur gibi olmasını istemiştir. Bu parlayan/ışık saçan taç (tac-ı vehhac) ise Kızılbaş ismi ile anılmaya başlamıştır⁷.

Kronikler ve birincil kaynaklardan anlaşıldığı üzere, “Kızılbaş” terimi 15. yüzyılın ikinci yarısında, belirli bir inanç sistemine sahip olan ve belli bir dergâh etrafında toplanan kitleleri temsil eden bir simge olarak ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre sonra, Safevi Devleti’nin kuruluşuyla birlikte bu terim, itikadî bir simge olmanın yanı sıra siyasi bir anlam da taşımaya başlamıştır. Bununla birlikte, diğer birçok kavramda olduğu gibi, Kızılbaş terimi de zaman içerisinde dönemin sosyo-kültürel ve siyasi koşullarından etkilenerek anlam alanında daralmalar yaşamış ve yayılım sahası bakımından sınırlanmıştır. Ancak bütün bu tarihsel değişimlere rağmen ister yazılı kaynaklarda ister sözlü gelenekte olsun “Kızılbaş” terimi “Alevi” ifadesiyle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Alevilik, bir hipernim (üst kavram) olarak Kızılbaş gibi adlandırmaları da kapsayan daha geniş bir inanç ve kültürel çerçeveyi ifade etmiştir⁸.

Sonuç itibarıyla Erdebil Dergâhı kurulduğu dönemlerden itibaren geniş bir coğrafyadan büyük bir kitleyi etrafına toplayabilmiş ve zaman içerisinde bu insanlar için bir kimlik inşa edebilmiştir. Kimlik yalnızca bireysel bir bilinç üzerinden değil, topluluğun kolektif hafızası aracılığıyla biçimlenerek ritüeller, anlatılar ve kutsal mekânlar aracılığıyla canlı tutulur⁹. Bu bağlamda Erdebil Dergâhı bir kutsal mekân olarak etrafında gerçekleşen ritüeller aracılığıyla belli zümrelerin kimlik inşasında önemli rol oynamıştır. Bunun ötesinde sosyal kimlik, bireylerin içinde bulundukları gruplar aracılığıyla ve grup içi aidiyetler üzerinden şekillenir. “Biz” ve “onlar” ayrımı, bireyin kendilik algısında belirleyici rol oynar¹⁰. Nitekim Şeyh Haydar tarafından dönemin Alevi inanç sistemine mensup zümrelere sunmuş olduğu

⁷ Mirza Beg Cenâbendi. (2000). *Revzatü’s-Safeviye*. (Haz. G. Tabatabayi) Tahran: Bünyâd-ı Mevkufât-ı afşar: s. 156-157.

⁸ Son dönemlerde Kızılbaş kavramı ve Kızılbaşlık ile ilgili yazılı kaynaklar ve saha araştırmaları sonucunda elde edilen bilgilerden yola çıkarak kapsayıcı çalışmalar yapılmıştır. Bk. Bülent Akın, *Kızılbaş Öğütleri ve Şah İsmail’in Anayurdu Diyarbakır* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020); Mehmet Ersal, “Balkanlar: Alevi mi Bektaşî mi? Ocak mı Sürek mi?” *Balkanlarda Alevilik Bektaşîlik* içinde, ed. Mehmet Ersal (Çorlu: Çorlu Belediye Yayınları, 2015), 236–262; ayrıca bkz. Mehmet Ersal, *Alevilik, Kavramlar ve Ocak Sistemi – Çubuk Havzası Örneği* (Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, 2016). Nitekim söz konusu Kızılbaş terimi ve Kızılbaşlığın Alevi araştırmalarında önemi hasebiyle bu konu ile ilgili yeni kaynaklar eşliğinde detaylı inceleme münferit bir makale konusu olup halen tarafımızca üzerinde çalışılmaktadır.

⁹ Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago: University of Chicago Press: s. 38-39.

¹⁰ Tajfel, H. (1978). “Social Categorization, Social Identity and Social Comparison,” *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of*: s. 61-76.

Kızılbaş Tacı ve bundan mütevellit Kızılbaş terimi bir iç adlandırma olarak Kızılbaş Alevilerin kimlik inşasında ciddi bir dönüm noktası olmuştur.

Bu doğrultuda tarihî Horasan'dan Balkanlara kadar geniş bir coğrafyada kalabalık bir nüfusa sahip olan Kızılbaş Alevilerin kimliği anlamına gelen Kızılbaş terimi ortaya çıktığı günden beri kronikler ve modern çağda ise akademik araştırmalarda kullanılmıştır. Ne var ki Kızılbaşlık, tarihsel, sosyolojik, dinî ve kültürel açıdan önemli bir araştırma alanı olmasına rağmen bu konuda yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi henüz sistematik bir şekilde gerçekleştirilmemiştir. Nitekim bu çalışmada “Kızılbaşlık Konusunda Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi Nasıldır?” sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır.

1. Problem Durumu

Kızılbaşlık; tarihsel, sosyolojik, dinî ve kültürel açıdan önemli bir araştırma alanı olmasına rağmen bu konuda yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi henüz sistematik bir şekilde gerçekleştirilmemiştir. Bu eksiklik, alandaki yayın eğilimlerinin, öne çıkan araştırma konularının, atıf ağlarının ve akademik iş birliklerinin net olarak anlaşılmasını engellemektedir. Kızılbaşlıkla ilgili çalışmaların niceliksel ve niteliksel olarak değerlendirilmemesi, literatürdeki boşlukların tespit edilmesini zorlaştırmakta ve gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici bir çerçevenin oluşturulmasını geciktirir. Araştırmacıların hangi konulara odaklandığı, hangi metodolojilerin kullanıldığı ve hangi coğrafi bölgelerde çalışmaların yoğunlaştığı gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Ayrıca, farklı disiplinlerin Kızılbaşlık konusuna nasıl yaklaştığı, hangi kaynakların daha sık atıf aldığı ve akademik etkinin hangi yönde geliştiği gibi kritik sorular da bu analiz eksikliği nedeniyle yeterince aydınlatılamamaktadır. Bu bağlamda, Kızılbaşlık üzerine yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi, alandaki mevcut durumun anlaşılmasına, gelecek araştırmalar için önceliklerin belirlenmesine ve disiplinler arası etkileşimlerin ortaya konulmasına önemli bir katkı sağlayabilir. Bugüne dek böyle bir araştırmanın akademik camiaya sunulmamış olması konuyla ilgili akademik birikimin düzensiz ve dağınık kalmasına neden olmuştur. Bu bilgilerden hareketle bu çalışmanın ana problemi “Kızılbaşlık Konusunda Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi” olarak belirlenmiş ve bu ana probleme bağlı olarak çalışmada aşağıdaki alt problem durumları ele alınmıştır.

1.1. Alt Problem Durumları

- Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makaleler ile ilgili temel veriler nelerdir?
- Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makalelerin yıllık bilimsel üretimi nasıldır?
- Kızılbaşlık konusunda yapılan çalışmalarda en ilgili kaynaklar hangileridir?
- Kızılbaşlık konusunda çalışma yapan sorumlu yazarların ülkelere göre dağılımı nasıldır?

- Kızılbaşlık konusunda en çok atıf yapılan kaynaklar hangileridir?
- Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makalelerde ülkelerin bilimsel üretkenliği nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; Kızılbaşlık konusunda Web of Science (WoS) ve Scopus (Science Direct) veri tabanlarında yer alan makaleleri bibliyometrik analiz yöntemiyle incelemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kızılbaşlık; Osmanlı ve Safevi tarihi, Anadolu'nun sosyokültürel dokusu ve Alevi inanç sisteminin teolojik temelleri açısından önemli bir araştırma alanıdır. Ancak bu konuda yapılan çalışmaların bibliyometrik analizinin eksikliği, literatürdeki gelişimin ve etki alanının tam olarak anlaşılamamasına yol açmaktadır. Bu çalışma, Kızılbaşlık araştırmalarının yayın eğilimlerini, atıf ağlarını ve disiplinler arası etkileşimlerini sistematik bir şekilde inceleyerek alana metodolojik bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bibliyometrik analizler, akademik üretimin haritalandırılmasında etkili bir araç olarak kabul edilmekte ve bu tür çalışmalar, araştırmacılara literatürdeki boşlukları tespit etme imkânı sağlamaktadır¹¹. Kızılbaşlık üzerine yapılan çalışmaların tarihsel süreçte nasıl bir seyir izlediğinin belirlenmesi, akademik ilginin dönemsel değişimlerini anlamak açısından önemlidir. Örneğin, 1990'lardan itibaren Alevi kimliğinin politikleşmesiyle birlikte bu alandaki yayınların arttığı gözlemlenmektedir¹². Ancak, bu artışın hangi alt temalarda yoğunlaştığı, hangi coğrafyalarda daha fazla çalışma yapıldığı ve araştırmaların metodolojik çeşitliliği henüz niceliksel olarak incelenmemiştir. Bibliyometrik bir analiz, bu sorulara yanıt vererek Kızılbaşlık araştırmalarının evrimine dair nesnel bir çerçeve sunacaktır.

Araştırmanın bir diğer önemi ise Kızılbaşlık literatüründeki en etkili çalışmaları ve yazarları belirleyerek alana yön veren temel kaynakları ortaya koymasındır. Atıf analizleri, bir alanda referans alınan öncü çalışmaları tespit etmekte ve akademik etkiyi ölçmekte kullanılan yaygın bir yöntemdir¹³. Örneğin, Ocak'ın (1998) Kızılbaşlık ve Bektaşilik üzerine yaptığı çalışmaların alanda sıklıkla atıf alması, bu eserlerin şekillendirici rolüne işaret etmektedir¹⁴. Bu tür bir analiz, yeni araştırmacıların alandaki temel kaynaklara erişimini kolaylaştıracak ve literatür

¹¹ Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), s. 429-472.

¹² Dressler, M. (2013). *Writing religion: The making of Turkish Alevi Islam*. Oxford University Press.

¹³ Moed, H. F. (2005). *Citation analysis in research evaluation*. Springer.

¹⁴ Ocak, A. Y. (1998). *Osmanlı toplumunda zındıklar ve mülbidler: 15.-17. yüzyıllar* [Heretics and atheists in Ottoman society: 15th-17th centuries]. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

taramasının verimliliğini artıracaktır¹⁵. Çalışmanın disiplinler arası bir perspektif sunması da önem arz etmektedir. Kızılbaşlık; tarih, sosyoloji, dinler tarihi ve siyaset bilimi gibi farklı disiplinlerin kesişiminde incelenen bir konudur¹⁶. Bibliyometrik analiz, bu disiplinlerin Kızılbaşlık literatürüne nasıl katkı yaptığını ve aralarındaki etkileşimi ortaya çıkaracaktır. Özellikle son yıllarda sosyal bilimlerde artan disiplinler arası çalışmalar, bu tür bir analizin gerekliliğini daha da belirgin hâle getirmektedir¹⁷. Ayrıca bu çalışma, Kızılbaşlık araştırmalarının uluslararası akademideki görünürlüğünü artırmaya katkı sağlayacaktır. Bibliyometrik analizler, alandaki çalışmaların hangi indekslerde taranabildiğini ve küresel atıf etkisini ortaya koyarak araştırmacıların uluslararası dergilere yönelik yayın stratejileri geliştirmesine yardımcı olacaktır¹⁸. Tüm bu nedenlerle, Kızılbaşlık konusundaki makalelerin bibliyometrik analizinin alanın gelişimine akademik, metodolojik ve politik düzeylerde önemli katkılar sunacağı söylenebilir.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Web of Science (WoS) ve Scopus (Science Direct) veri tabanlarında Kızılbaşlık konusunda tüm makalelerin yer aldığı düşünülmüştür.

1.5. Sınırlılıklar

Bibliyometrik analiz, akademik yayınların sistematik olarak incelenmesi için değerli bir araç olmakla birlikte bazı önemli sınırlılıklar taşımaktadır. Bu yöntemin temel kısıtlarından biri, atıf sayılarının çalışmaların gerçek akademik etkisini tam olarak yansıtamamasıdır. Bir araştırmanın çok sayıda atıf alması, mutlaka yüksek kaliteli olduğu anlamına gelmemektedir¹⁹. Eleştirel makaleler veya metodolojik tartışmalar da yüksek atıf sayılarına ulaşabilmekte, ancak bu durum onların doğruluğunu veya geçerliliğini garanti etmemektedir.

Bibliyometrik analizlerin bir diğer önemli sınırlılığı, veri tabanlarının kapsamıyla ilgilidir. Web of Science ve Scopus gibi büyük veri tabanları, tüm

¹⁵ Ede, Ş. (2024). Alevilik Alanında Yayınlanmış Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (112), s. 99-126.

¹⁶ Yıldırım, R. (2016). The Safavid-Qizilbash ecumene and the formation of the Qizilbash-Alevi community in the Ottoman Empire, c. 1500–c. 1700. *Iranian Studies*, 49(5), s. 755-789

¹⁷ Leydesdorff, L., & Rafols, I. (2009). A global map of science based on the ISI subject categories. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(2), s. 348-362

¹⁸ Archambault, É., Campbell, D., Gingras, Y., & Larivière, V. (2009). Comparing bibliometric statistics obtained from the Web of Science and Scopus. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(7), s. 1320-1326.

¹⁹ Aksnes, D. W., Langfeldt, L., & Wouters, P. (2019). Citations, citation indicators, and research quality: An overview of basic concepts and theories. *SAGE Open*, 9(1), s. 1-17.

disiplinleri ve bölgesel yayınları eşit şekilde kapsamamaktadır²⁰. Özellikle beşerî bilimler ve yerel dergilerde yayınlanan çalışmalar genellikle bu veri tabanlarında yer almamakta, bu da bibliyometrik analizlerin kapsamını sınırlandırmaktadır. Kızılbaşlık gibi özgül konular üzerine yapılan birçok değerli çalışma, bu nedenle analiz dışında kalabilmektedir²¹.

Dil temelli bir başka sınırlılık, İngilizce dışındaki dillerde yayınlanan çalışmaların genellikle göz ardı edilmesidir. Türkçe, Farsça veya Arapça gibi dillerde yayınlanan önemli araştırmalar, bibliyometrik analizlerde yeterince temsil edilmemektedir²². Bu durum, özellikle Kızılbaşlık gibi bölgesel ve kültürel bağlamı güçlü konularda çarpık sonuçlara yol açabilmektedir.

Bibliyometrik göstergelerin bir diğer sorunu, niteliksel değerlendirmeleri yansıtmadaki yetersizliğidir. Bir makalenin metodolojik sağlamlığı, teorik katkısı veya argümanlarının tutarlılığı gibi niteliksel özellikler, bibliyometrik ölçütlerle değerlendirilememektedir²³. Bu nedenle, yalnızca bibliyometrik verilere dayanan analizler, araştırmaların gerçek akademik değerini tam olarak ortaya koyamamaktadır.

Atıf alışkanlıklarındaki disiplinler farklılıkları da bibliyometrik analizler için önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bazı disiplinler (örneğin doğa bilimleri) diğerlerine (örneğin beşerî bilimler) göre çok daha fazla atıf üretme eğilimindedir²⁴. Kızılbaşlık gibi disiplinler arası konularda yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi, bu farklılıklar nedeniyle yanıltıcı sonuçlar verebilir. Bibliyometrik analizlerin zaman içindeki değişimleri yansıtmadaki sınırlılığı da dikkate alınmalıdır. Akademik etkinin ortaya çıkması genellikle zaman almaktadır ve yeni yayınlanmış çalışmalar, hak ettikleri atıf sayısına ulaşamamış olabilmektedir²⁵. Bu durum, özellikle görece yeni bir araştırma alanı olan Kızılbaşlık çalışmaları için geçerli olabilmektedir. Ayrıca bibliyometrik analizlerin otomatik veri işleme tekniklerine dayanması, bazı hatalara yol açabilmektedir. Yazarların isim benzerlikleri, kurum adlarının farklı yazılışları

²⁰ Mongeon, P., & Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: A comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), s. 213-228.

²¹ Yaman, A., & Ede, Ş. (2024). Bektaşilik Konusunda Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *SÜREK Alevilik-Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), s. 10-38.

²² Van Bruinessen, M. (2000). Kurdish ethno-nationalism versus nation-building states. ISIM van Leeuwen, T. N., Moed, H. F., Tijssen, R. J. W., Visser, M. S., & van Raan, A.

²³ Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., de Rijcke, S., & Rafols, I. (2015). Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, 520(7548), s. 429-431.

²⁴ Leydesdorff, L., & Opthof, T. (2010). Scopus's source normalized impact per paper (SNIP) versus a journal impact factor based on fractional counting of citations. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(11), s. 2365-2369.

²⁵ Wang, J. (2013). Citation time window choice for research impact evaluation. *Scientometrics*, 94(3), s. 851-872.

veya indeksleme hataları gibi teknik sorunlar, analiz sonuçlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu tür hatalar, özellikle Kızılbaşlık gibi görece niş araştırma alanlarında daha belirgin olabilmektedir.

1.6. Yöntem

Betimsel yöntem, sosyal bilimler araştırmalarında yaygın olarak kullanılan nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yöntem, olguları olduğu gibi tanımlamayı ve sistematik bir şekilde kaydetmeyi amaçlar²⁶. Betimsel araştırmalar, genellikle bir durumu, olayı veya fenomeni ayrıntılı bir şekilde ortaya koymayı hedefler ve bu özelliğiyle diğer araştırma yöntemlerinden ayrılır. Betimsel yöntemin temel özelliklerinden biri, araştırılan konuya müdahale etmeden gözlem yapılmasıdır. Bu özellik, araştırmacıların doğal ortamlarda gerçek davranışları ve olguları incelemesine olanak tanır²⁷. Özellikle eğitim bilimleri ve psikoloji alanlarında, bireylerin doğal ortamlardaki davranışlarını anlamak için betimsel yöntem sıklıkla tercih edilmektedir.

Betimsel araştırmalar genellikle üç temel türde gerçekleştirilir: durum çalışmaları, tarama çalışmaları ve gelişimsel araştırmalar²⁸. Durum çalışmaları, belirli bir olay, kurum veya bireyin derinlemesine incelenmesini içerirken tarama çalışmaları daha geniş örneklemeler üzerinde veri toplamayı hedefler. Gelişimsel araştırmalar ise zaman içindeki değişimleri izlemeyi amaçlar. Betimsel yöntemin en önemli avantajlarından biri, araştırmacılara esnek bir çalışma alanı sunmasıdır. Bu yöntem hem nicel hem de nitel veri toplama tekniklerinin kullanılmasına olanak tanır²⁹. Anketler, görüşmeler, gözlemler ve doküman analizleri, betimsel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama teknikleridir. Ancak betimsel yöntemin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu yöntem, genellikle neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymada yetersiz kalır³⁰. Ayrıca, araştırmacı önyargılarının veri toplama ve yorumlama sürecine etki etme riski de bulunmaktadır. Bu nedenle, betimsel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için özel önlemler alınmalıdır. Betimsel yöntem, özellikle yeni araştırma alanlarının keşfedilmesinde önemli bir rol oynar. Bu yöntem sayesinde, daha önce sistematik olarak incelenmemiş olgular hakkında temel bilgiler elde edilebilir. Örneğin, eğitim alanında yeni bir öğretim yönteminin uygulanma sürecinin betimlenmesi, daha sonra yapılacak deneysel çalışmalar için zemin hazırlayabilir.

²⁶ Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Pegem Akademi.

²⁷ Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE.

²⁸ Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi* (34. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

²⁹ Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

³⁰ Babbie, E. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.

1.7. Verilerin Analizi

Bibliyometrik analizde veri analizi, akademik yayınların niceliksel ve niteliksel olarak incelenmesine dayanan sistematik bir süreçtir. Bu analiz genellikle Web of Science, Scopus veya Google Scholar gibi akademik veri tabanlarından elde edilen yayın verileri üzerinde gerçekleştirilir ve temel olarak veri toplama, veri temizleme, veri analizi ve sonuçların görselleştirilmesi aşamalarından oluşur. Veri toplama aşamasında belirli anahtar kelimeler kullanılarak ilgili yayınlar belirlenir ve bu yayınlara ait metaveriler (yazar, kurum, atıf sayısı, yayın yılı vb.) indirilir. Veri temizleme aşamasında ise yinelenen kayıtlar, eksik bilgiler veya tutarsız yazım hataları düzeltilerek analize hazır hâle getirilir. Bu çalışmada Web of Science ve Scopus veri tabanlarında “kızılbaş, kızılbaş ve kızılbaşlık” anahtar kelimeleri kullanarak arama yapılmış ve elde edilen verilerin R programlama diline aktarılmasıyla analizler yapılmıştır.

R programlama dili kullanılarak bibliyometrik analiz yapmak için öncelikle bibliometrix, tidyverse ve igraph gibi paketlerin yüklenmesi gerekmektedir³¹. Analiz süreci, Web of Science veya Scopus gibi veritabanlarından elde edilen CSV formatındaki ham verilerin bibliometrix paketi aracılığıyla içe aktarılmasıyla başlar. Veri temizleme aşamasında, yinelenen kayıtların çıkarılması, eksik verilerin düzeltilmesi ve standartlaştırma işlemleri gerçekleştirilir³². Temel performans göstergelerinin analizi için biblioAnalysis fonksiyonu kullanılarak yıllık yayın sayıları, atıf dağılımları ve en üretken yazarlar belirlenebilir³³. Bilim haritalama için ise conceptualStructure fonksiyonuyla anahtar kelime eş oluşum ağları oluşturulabilir ve bu ağlar igraph paketi yardımıyla görselleştirilebilir³⁴. Ayrıca, ülkeler arası iş birliklerini analiz etmek için countryCollaboration fonksiyonu kullanılabilir³⁵. R’ın ggplot2 paketi, elde edilen sonuçların yüksek kaliteli grafiklerle sunulmasına olanak tanır³⁶. Bibliyometrik analizlerde R’ın esnek yapısı, araştırmacıların özel gereksinimlerine uygun özelleştirilmiş analizler yapabilmesine imkân verir³⁷.

³¹ Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), s. 959-975.

³² Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), s. 348-349.

³³ Egghe, L. (2006). Theory and practise of the g-index. *Scientometrics*, 69(1), s. 131-152.

³⁴ Chen, C. (2017). Science mapping: A systematic review of the literature. *Journal of Data and Information Science*, 2(2), s. 1-40.

³⁵ Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), s. 429-472.

³⁶ Wickham, H., & Sievert, C. (2009). *ggplot2: elegant graphics for data analysis* (Vol. 10, pp. 978-0). New York: springer.

³⁷ Thelwall, M. (2008). Bibliometrics to webometrics. *Journal of Information Science*, 34(4), s. 605-621.

2. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Bu araştırmada Web of Science (WoS) ve Scopus (Science) veri tabanlarında “kızılbaş, qızılbaş ve kızılbaşlık” anahtar kelimeleri kullanılarak makalelerin başlık, özet ve anahtar kelimeler bölümlerinde arama yapılmıştır. Taranan veri tabanlarında Kızılbaşlık konusu ile ilgili ilk makalenin 1991 yılında olduğu belirlenmiş ve bundan dolayı 1991-2024 yılları arasındaki makaleler ele alınmıştır. Elde edilen veriler temizlendikten sonra bunlar R programlama dilindeki bibliyometrik paketinin bir web tabanlı arayüzü olan “biblioshiny” programına aktarılmış ve tüm veriler analiz edilmiştir. Elde edilen temel bilgiler Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Kızılbaşlık Üzerine Yayınlanan Makalelerle İlgili Temel İstatistikler

Veriler Hakkında Temel Bilgiler

Zaman Aralığı	1991;2024
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar vb.)	42
Belgeler	86
Yıllık Büyüme Oranı %	6.07
Belge Ortalama Yaş	8.7
Doküman Başına Ortalama Atıf Sayısı	3.047
Başvuru	0

BELGE İÇERİĞİ

Anahtar Kelimeler Artı (ID)	60
Yazarın Anahtar Kelimeleri (DE)	324

YAZAR

Yazar	86
Tek Yazarlı Dokümanların Yazarları	69

YAZARLARIN İŞ BİRLİĞİ

Tek Yazarlı Dokümanlar	78
Doküman Başına Ortak Yazarlar	1.1
Uluslararası Ortak Yazarlıklar %	0

BELGE TÜRLERİ

Makale	74
Makale; Kitap Bölümü	5

Makale; Erken Erişim	1
Makale; Bildiri Özeti	1
Kitap İncelemesi	3
Bildiri Özeti	1
Eleştiri	1

Tablo 2.1'deki veriler incelendiğinde taranan veri tabanlarında, 1991 ile 2024 yılları arasında Kızılbaşlık konusunda yayınlanan akademik makalelerin temel istatistikleri analiz edilmiştir. İncelenen zaman aralığında, toplam 86 belge yayımlanmış ve bu belgeler 42 farklı akademik kaynaktan (dergiler, kitaplar, kitap bölümleri vb.) elde edilmiştir. Bu durum, Kızılbaşlık konusunun sınırlı ancak istikrarlı bir yayın alanına sahip olduğunu göstermektedir. Yıllık büyüme oranı %6,07 olarak hesaplanmıştır; bu oran, yıllar içinde konuya yönelik akademik ilgide kademeli bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Belgelerin ortalama yaşı 8,7 yıl olup yayınların önemli bir bölümünün geçmiş yıllara ait olduğunu, yakın dönemde ise görece daha az sayıda yayın yapıldığını ima etmektedir. Doküman başına ortalama 3,047 atıf alınması, alanın atıf düzeyinin orta seviyede olduğunu ve yayınların akademik etki üretme konusunda sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu alana yönelik herhangi bir “başvuru” verisinin kaydedilmemiş olması, doğrudan saha temelli veya uygulamalı çalışmalardan ziyade teorik ve tarihsel içeriklerin ağırlıkta olduğunu düşündürmektedir.

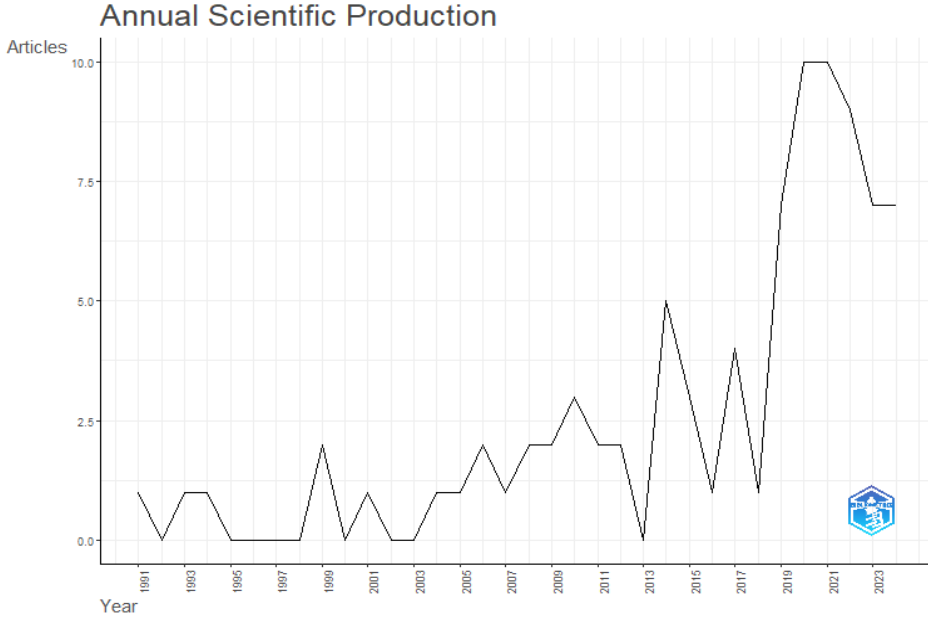
Belge içerikleri açısından incelendiğinde toplamda 60 adet “Anahtar Kelimeler Artı (ID)” ve 324 adet yazar tarafından belirlenen anahtar kelimenin (DE) kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, çalışmalarda farklı terminolojilerin ve tematik yaklaşımların kullanıldığını, dolayısıyla konunun çeşitli yönleriyle ele alındığını ortaya koymaktadır. Yazarların kullandığı anahtar kelime sayısının oldukça yüksek oluşu, özellikle disiplinler arası bakış açılarının yaygın olabileceğine işaret etmektedir.

Yazarlık profili incelendiğinde toplam 86 yazarın bu çalışmalarda yer aldığı tespit edilmiştir. Tek yazarlı belgelerde yer alan yazar sayısı 69'dur. Bu da araştırmaların büyük ölçüde bireysel olarak yürütüldüğünü göstermektedir. Toplamda 78 adet tek yazarlı doküman bulunması, kolektif üretimin sınırlı düzeyde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Belgeler başına ortalama ortak yazar sayısının 1,1 gibi oldukça düşük bir seviyede olması da bu durumu desteklemektedir. Uluslararası ortak yazarlık oranının %0 olması ise, bu alanda ulusötesi akademik iş birliğinin henüz gerçekleşmediğini ve çalışmaların büyük oranda yerel bağlamda üretildiğini göstermektedir. Bu durum, konunun yerel tarih, kültür ve inanç sistemiyle güçlü bir şekilde ilişkili olmasından kaynaklanabilir.

Belge türleri açısından değerlendirildiğinde büyük çoğunluğu (74 adet) doğrudan akademik makale formatında yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra, 5 adet

“makale; kitap bölümü”, 1 adet “makale; erken erişim”, 1 adet “makale; bildiri özet”, 3 adet “kitap incelemesi”, 1 adet bağımsız “bildiri özet” ve 1 adet “eleştiri” yer almaktadır. Bu dağılım, yayınların önemli ölçüde akademik dergilerde makale formatında yayımlandığını, ancak az sayıda da olsa farklı yayın türlerinde (özellikle kitap bölümleri ve inceleme yazıları) Kızılbaşlık konusunun işlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte, bildiri özetlerinin ve eleştirilerin sayıca sınırlı oluşu, konunun akademik kongrelerde daha az tartışıldığını düşündürülebilir.

Genel olarak veriler, Kızılbaşlık konusunun akademik alanda belirli bir ilgi gördüğünü ancak bu ilginin daha çok bireysel çalışmalar üzerinden yürütüldüğünü, uluslararasılaşma ve iş birliği düzeyinin ise oldukça düşük kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, gelecekte yapılacak çalışmalar için hem yöntemsel çeşitlilik hem de iş birliği temelli araştırma stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Şekil 2.1’de Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makalelerin yıllık bilimsel üretimi yer almaktadır.

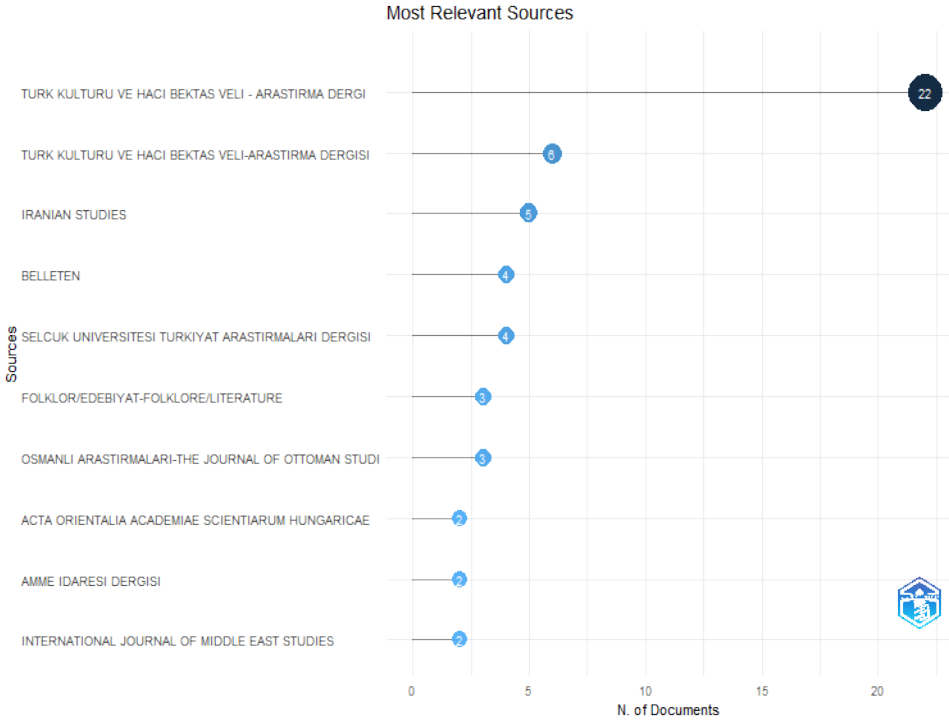
Şekil 2.1 Yıllık Bilimsel Üretim

Şekil 2.1’de Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 1991 ile 2024 yılları arasında toplam 86 makalenin yayımlandığı görülmektedir. Bu zaman aralığında yayın sayısında dönemsel dalgalanmalar dikkat çekmekte olup belirli yıllarda artış eğilimi gözlenirken bazı dönemlerde ise neredeyse hiç yayın yapılmamıştır.

1990’lı yıllar, bu konuda akademik üretimin oldukça sınırlı olduğu bir dönemdir. 1991, 1993 ve 1994 yıllarında yalnızca birer makale yayımlanırken 1992, 1995, 1996, 1997 ve 1998 yıllarında hiç yayın yapılmamıştır. 1999 yılı ise 2 makale

ile bu on yılın en üretken yılı olmuştur. Bu durum, 1990'lı yıllarda Kızılbaşlık konusunun akademik gündemde sınırlı bir yer bulduğunu göstermektedir. 2000'li yıllar ise yayın açısından daha istikrarlı ancak yine düşük sayılarda seyreden bir dönem olmuştur. 2000, 2002 ve 2003 yıllarında hiç yayın yapılmamış; diğer yıllarda ise yıllık yayın sayısı 1 ile 2 arasında değişmiştir. Bu dönemin en verimli yılı, 2010 yılı ile birlikte toplam 3 makale yayımlanan 2015 yılı olmuştur. 2006, 2008 ve 2009 yıllarında da 2'şer makale yayımlanmış olması, 2000'li yılların ikinci yarısında hafif bir artış eğilimine işaret etmektedir.

2010 sonrası dönem, açıkça yayın sayılarında artışın gözlemlendiği bir sürece karşılık gelmektedir. 2010 yılında 3 makale yayımlanırken bu sayı 2014 yılında 5'e, 2017'de 4'e ve 2019'da 7'ye yükselmiştir. Bu dönemdeki asıl dikkat çekici artış ise 2020 ve 2021 yıllarında yaşanmış, her iki yılda da 10'ar makale yayımlanarak tüm dönemin en yüksek seviyesine ulaşılmıştır. Bu artış, pandemi döneminde dijital erişim kolaylıklarının ve bireysel araştırma zamanlarının artmasıyla da ilişkilendirilebilir. Ayrıca, bu yıllarda Alevilik ve Kızılbaşlık üzerine kültürel, tarihsel ve kimlik temelli tartışmaların yoğunlaşması da akademik üretime katkı sağlamış olabilir. 2022 yılında 9, 2023 ve 2024 yıllarında ise 7'şer makale yayımlanmıştır. Bu veriler, 2020 sonrası dönemde Kızılbaşlık konusunun akademik üretim açısından bir ivme kazandığını ve bu ivmenin büyük ölçüde korunduğunu göstermektedir. Bu bilgilerden hareketle, 1991-2010 arası dönemde yayın üretiminin oldukça sınırlı kaldığı, ancak 2010 sonrası dönemde istikrarlı bir artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Özellikle 2020'li yıllarda yayın sayılarında zirveye ulaşılması, bu alana yönelik akademik ilginin giderek arttığını ve konunun güncel sosyo-kültürel bağlamda yeniden ele alınmaya başlandığını göstermektedir. Şekil 2.2'de Kızılbaşlık konusunda en ilgili kaynaklar yer almaktadır.

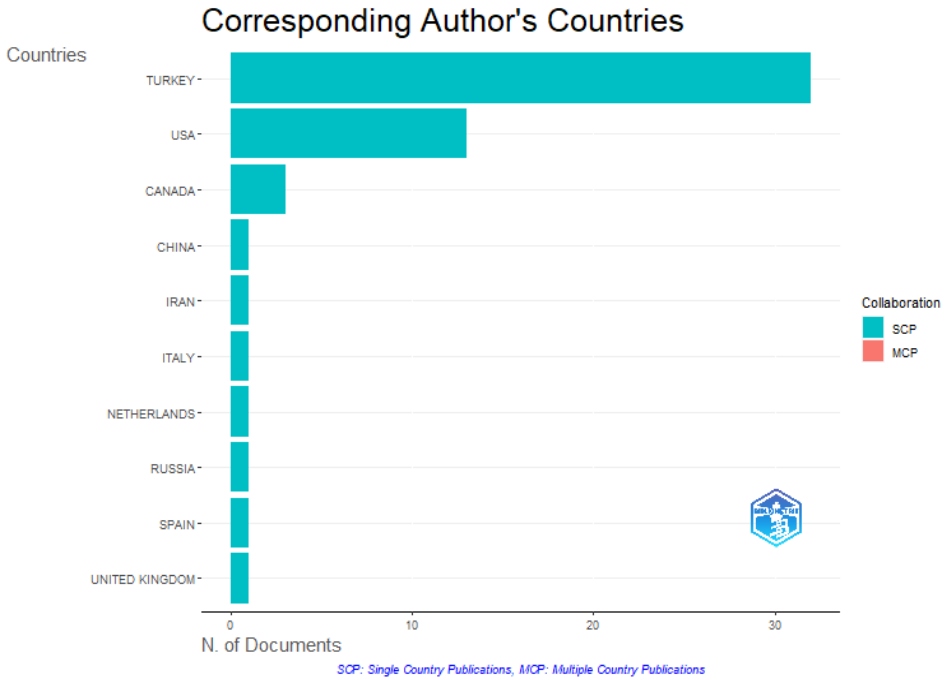
Şekil 2.2. En İlgili Kaynaklar

Şekil 2.2’deki veriler ışığında Kızılbaşlık konulu bilimsel yayınların yayımlandığı kaynaklar içinde ilk 10 dergideki verilere göre bu alanda çeşitli makalelerin yayımlandığı görülmektedir. Bu veriler, alana yönelik akademik ilginin hangi yayın organlarında yoğunlaştığını göstermesi açısından önemlidir.

En fazla yayına ev sahipliği yapan dergi, “Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi” olmuştur. Bu dergide biri 22, diğeri 6 olmak üzere toplam 28 makale yayımlanmıştır. Bu dergi, Kızılbaşlık konusuna odaklanan çalışmalar için açık ara en önemli akademik platform olarak öne çıkmaktadır. Derginin doğrudan konuyla ilişkili olması, yayın kabulünde bu alana öncelik tanıdığını göstermektedir. İkinci sırada “Iranian Studies” dergisi yer almaktadır. Burada 5 makale yayımlanmıştır. Bu durum, Kızılbaşlık olgusunun yalnızca Türkiye merkezli değil, aynı zamanda İran kültürel ve tarihsel bağlamı içinde de değerlendirildiğini göstermektedir. Bu dergide yayımlanan çalışmaların büyük olasılıkla tarihsel, mezhepsel ve kimlik boyutlarını kapsayan disiplinler arası içerikler taşıdığı söylenebilir.

“Belleten” ve “Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi” her biri 4 makale ile alana katkıda bulunmuştur. Her iki dergi de tarih ve kültür çalışmaları açısından köklü yayın organlarıdır. Bu bağlamda, Kızılbaşlık konusunun daha çok tarihî, antropolojik ve sosyokültürel açılardan ele alındığı anlaşılmaktadır.

“Folklor/Edebiyat”, “Osmanlı Araştırmaları”, “Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae”, “Amme İdaresi Dergisi” ve “International Journal of Middle East Studies” gibi farklı akademik disiplinlerden dergilerde de Kızılbaşlık konulu makaleler yayımlanmıştır. Bu dergilerin her birinde 2 ila 3 arasında değişen sayıda yayın yer almıştır. Bu durum, Kızılbaşlık konusunun yalnızca tarih ya da ilahiyat değil; aynı zamanda folklor, edebiyat, siyaset bilimi, kamu yönetimi ve bölge çalışmaları gibi disiplinlerde de çalışıldığını göstermektedir. Özellikle “Acta Orientalia” ve “International Journal of Middle East Studies” gibi uluslararası nitelikteki yayın organlarında yer alan makaleler, konunun sadece Türkiye sınırları içerisinde değil, uluslararası akademik camiada da belirli bir görünürlüğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tür yayınların, konunun küresel akademik bağlamda tanıtılması ve tartışılması açısından önemli katkılar sunduğu söylenebilir. Şekil 2.3’te sorumlu yazarların ülkeleri yer almaktadır.

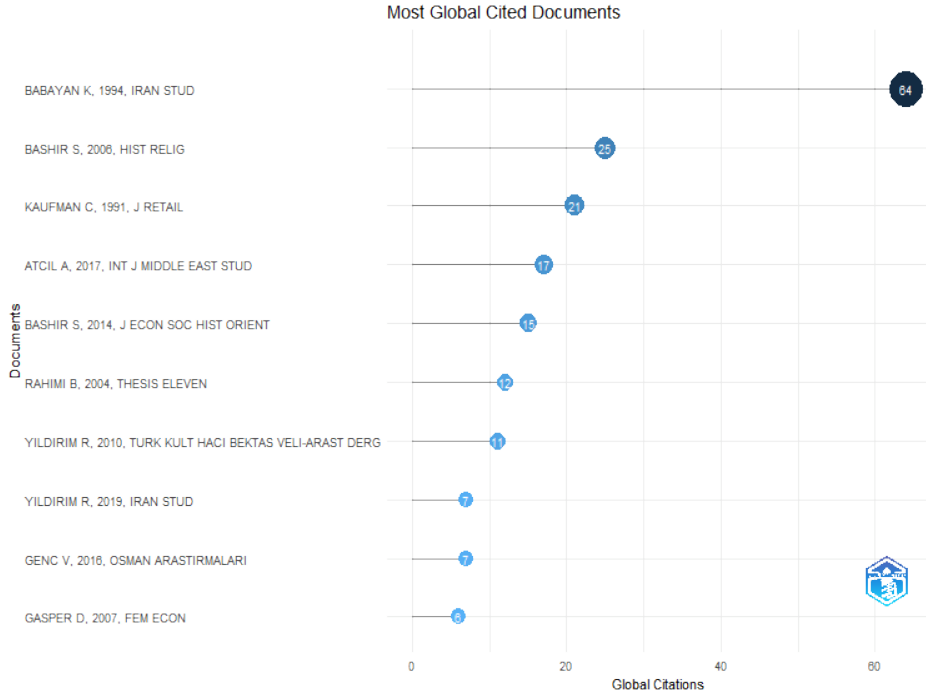

Şekil 2.3. Sorumlu Yazarların Ülkeleri

Şekil 2.3’teki veriler incelendiğinde Kızılbaşlık konusunda yayınlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı şu şekildedir: Toplamda 10 farklı ülkenin bu alana akademik katkı sunduğu görülmektedir. Yayın sayılarındaki dağılım, konunun coğrafi bağlamda yoğunlaştığı alanları ve uluslararası görünürlüğünü ortaya koymaktadır. En yüksek yayın sayısı, 32 makale ile Türkiye’ye aittir. Bu sonuç, Kızılbaşlık konusunun doğrudan Türkiye’nin tarihsel, kültürel ve inançsal yapısıyla ilişkili olduğunu açıkça göstermektedir. Konunun yerel boyutları, tarihsel mirası ve sosyolojik etkileri dikkate alındığında, Türkiye’deki araştırmacıların bu alana yoğun

ilgi göstermesi beklenen bir durumdur. Türkiye'nin bu alandaki akademik üretimi, araştırmanın merkezinin büyük ölçüde yerli akademisyenler ve kurumlar olduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci sırada Amerika Birleşik Devletleri (13 makale) yer almaktadır. Bu sayı, ABD'deki akademik kurumlarda da Kızılbaşlık konusuna belirgin bir ilgi olduğunu göstermektedir. ABD'deki bu yayınların çoğunlukla Ortadoğu çalışmaları, dinî çalışmalar ve diaspora araştırmaları bağlamında üretildiği değerlendirilebilir. Özellikle Amerikan üniversitelerinin disiplinler arası yaklaşımları, bu tür kültürel ve dinî konulara uluslararası ilgi kazandırmaktadır. Kanada ise 3 makale ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum, Kanada'daki sosyal ve beşerî bilimler alanlarında da konuya belirli bir ilgi olduğunu göstermektedir. Kanada'da özellikle göç, kimlik ve azınlık çalışmaları çerçevesinde Kızılbaşlık konusuna yer verilmiş olması muhtemeldir. Ayrıca, Çin, İran, İtalya, Hollanda, Rusya, İspanya ve Birleşik Krallık her biri 1'er makale ile listeye katkıda bulunmaktadır. Bu ülkelerde yapılan yayınların sayısı sınırlı olsa da konunun küresel ölçekte ilgi görmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. İran örneği, Kızılbaşlık ve Alevilik konularının Safevî geçmişi ve Şii geleneklerle ilişkili olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir. Avrupa ülkelerindeki yayınlar ise muhtemelen akademik merakın yanı sıra göçmen topluluklar üzerinden gelişen kültürel analizleri yansıtmaktadır. Bu bilgiler ışığında, Kızılbaşlık konulu yayınların büyük oranda Türkiye merkezli olduğu; ancak özellikle ABD başta olmak üzere bazı Batılı ülkelerde de akademik gündeme girdiği görülmektedir. Bu durum hem yerel hem de küresel akademik çevrelerde konuya yönelik artan ilginin ve çok yönlü yaklaşımın göstergesidir. Uluslararası katkıların sınırlı olmakla birlikte, gelecekte daha fazla ulusötesi ve disiplinler arası çalışmaya zemin hazırlayabileceği söylenebilir. Şekil 2.4'te en çok küresel alıntı yapılan uluslararası belgeler yer almaktadır.

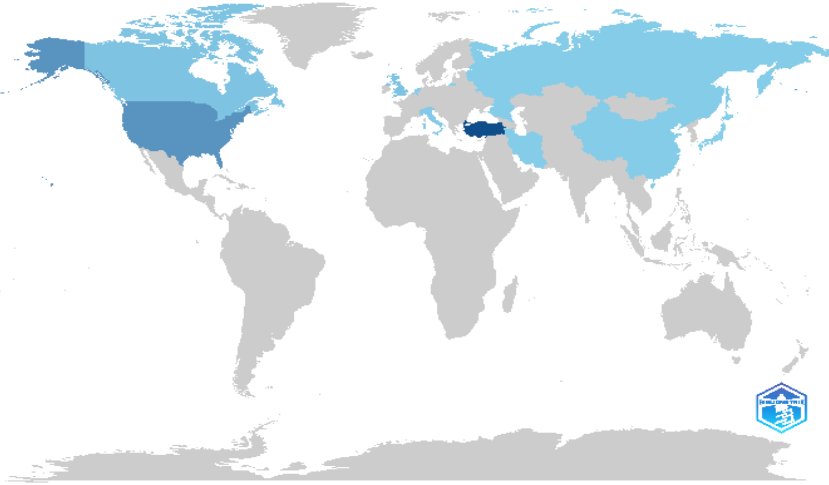
Şekil 2.4. En Çok Küresel Alıntı Yapılan Belgeler

Şekil 2.4'te Kızılbaşlık konusunda en çok atıf yapılan ilk 10 kaynak yer almaktadır. Kızılbaşlık üzerine yapılan akademik yayınlar arasında en çok atıf alan on makale değerlendirildiğinde, listenin başında yer alan Babayan K.'nin 1994 yılında *Iranian Studies* dergisinde yayımlanan çalışması, toplam 64 atıf ile bu alandaki en yüksek etki değerine sahip yayındır. Bu durum, Babayan'ın çalışmasının hem tarihsel hem de kavramsal derinliğiyle literatürde temel bir referans hâline geldiğini göstermektedir. Özellikle İran coğrafyasında Kızılbaşlık inancının dönüşümünü inceleyen bu tür çalışmalar, transkültürel ve tarihsel yaklaşımlarıyla öne çıkmaktadır. İkinci sırada yer alan Bashir S.'nin 2006 tarihli *History of Religions* dergisindeki makalesi, 25 atıf ile dikkat çekmektedir. Bashir'in çalışmaları, Kızılbaşlık ve heterodoks İslam yorumlarını ele alması açısından geniş bir akademik kesimin ilgisini çekmiştir. Aynı yazarın 2014 yılında *Journal of Economic and Social History of the Orient* dergisinde yayımlanan bir diğer çalışması da 15 atıf almıştır. Bu da yazarın alanda kalıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Atçıl A.'nin 2017 yılında *International Journal of Middle East Studies*'te yayımlanan çalışması 17 atıf almış ve daha yakın tarihte yayımlanmasına rağmen yüksek etki oluşturmuştur. Bu da alanın güncel araştırmalara açık olduğunu ve yeni yaklaşımların hızla görünürlük kazandığını göstermektedir. Rahimi B.'nin 2004 tarihli *Thesis Eleven* dergisindeki çalışması da 12 atıf ile listede yer almakta olup sosyolojik ve teorik çerçevelerle konuyu ele alan az sayıdaki örnekten biridir. Bu da

farklı disiplinlerden gelen katkıların Kızılbaşlık araştırmalarında önemli bir yer tuttuğuna işaret etmektedir. Yıldırım R., iki ayrı çalışmasıyla listede yer almıştır: 2010 yılında *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*'nde yayımlanan makalesi 11 atıf, 2019'da *Iranian Studies*'te yayımlanan çalışması ise 7 atıf almıştır. Bu durum, yerli araştırmacıların da alanda akademik görünürlük kazandığını ve uluslararası platformlarda kabul gördüğünü göstermektedir. Genç V. (2016, Osmanlı Araştırmaları) ve Gasper D. (2007, Feminist Economics) adlı araştırmacıların çalışmaları ise sırasıyla 7 ve 6 atıf almıştır. Bu yayınlar, Kızılbaşlık konusunun tarih, siyaset, ekonomi ve toplumsal cinsiyet gibi farklı perspektiflerden ele alınabildiğini ortaya koymaktadır. Şekil 2.5 ve Tablo 2.2'de Kızılbaşlık konusunda ülkelerin bilimsel üretkenlikleri yer almaktadır.

Country Scientific Production

Şekil 2.5. Ülkelerin Bilimsel Üretkenlikleri

Tablo 2.2. Ülkelerin Bilimsel Üretkenlikleri

Ülke	Yayın Sayısı
TÜRKİYE	62
ABD	28
KANADA	6
BİRLEŞİK KIRALLIK	4
İTALYA	3
ÇİN	2
İRAN	2

HOLLANDA	2
RUSYA	2
JAPONYA	1

Tablo 2.2 ve Şekil 2.5'teki veriler Kızılbaşlık konusundaki akademik çalışmalara katkı sağlayan ülkelerin bölgesel dağılımını göstermektedir. Kızılbaşlık üzerine yapılan akademik yayınların üretim sıklığı, bu alandaki araştırma merkezlerinin ve akademik yoğunluğun hangi ülkelerde toplandığını göstermesi bakımından önemli bir göstergedir. Veriler, 10 farklı ülkeye ait toplam yayın sıklığını ortaya koymaktadır.

Listenin başında yer alan Türkiye, 62 yayınlı açık ara öndedir. Bu durum, Kızılbaşlık konusunun doğrudan Türkiye'nin sosyokültürel ve tarihsel yapısıyla ilişkili olduğunu ve araştırmaların büyük bölümünün Türkiye merkezli akademik kurumlar tarafından üretildiğini göstermektedir. Bu veriler, Kızılbaşlık araştırmalarının yerel bağlamda derinlikli biçimde ele alındığını ortaya koymaktadır. İkinci sırada yer alan Amerika Birleşik Devletleri (USA), 28 yayınlı dikkat çekici bir uluslararası katkı sunmaktadır. ABD'nin bu alanda yoğun yayın üretmesinde, Ortadoğu çalışmaları, din sosyolojisi, diaspora incelemeleri ve bölgesel tarih alanlarındaki zengin akademik birikimin etkili olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca, ABD'deki göçmen topluluklar üzerine yapılan kültürel kimlik araştırmaları da bu sayıyı etkilemiş olabilir.

Kanada (6), Birleşik Krallık (UK) (4) ve İtalya (3) gibi ülkeler de bu alanda dikkat çekici ancak görece sınırlı sayıda akademik katkı sunmuştur. Bu ülkelerdeki yayınlar genellikle antropoloji, tarih ve inanç sistemleri üzerine disiplinler arası yaklaşımlarla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Çin, İran, Hollanda, Rusya ve Japonya gibi ülkeler ise 2 ya da 1 yayın ile temsil edilmektedir. Bu ülkelerdeki düşük yayın sayısı, Kızılbaşlık konusunun bu ülkelerin akademik çevrelerinde henüz sınırlı düzeyde işlendiğini göstermektedir. İran, tarihsel olarak Kızılbaşlıkla doğrudan bağlantılı olmasına rağmen yayın sayısının düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, dil bariyerleri, ideolojik sınırlılıklar veya veri erişim sorunlarıyla ilişkili olabilir.

3. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, Kızılbaşlık konusunun akademik literatürdeki temsilini değerlendirmek üzere Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarında 1991-2024 yılları arasında yayımlanan belgelerin bibliyometrik analizini sunmaktadır. Bulgular, bu alandaki çalışmaların sayıca sınırlı fakat istikrarlı bir şekilde artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle %6,07 oranındaki yıllık büyüme, konunun akademik gündemde belirli bir yer edindiğini göstermektedir. Ancak bu büyüme oranı, benzer sosyal bilim alanlarıyla kıyaslandığında görece düşük kalmakta, bu da Kızılbaşlık konusunun hâlâ marjinal bir araştırma sahası olarak değerlendirildiğini düşündürmektedir. Bu durum, konunun genel akademik görünürlüğünün sınırlı kaldığını işaret eder. Ayrıca, Kızılbaşlık gibi tarihsel ve

kültürel derinliği olan bir olgunun daha fazla disiplinler arası yaklaşımla ele alınması gerekliliği gündeme gelmektedir. Mevcut literatürdeki bu artış, ilerleyen yıllarda konunun daha merkezî bir akademik pozisyona evrilebileceğinin ipuçlarını taşımaktadır. Bununla birlikte, yayın sayısındaki artışın niteliğe de yansması gerektiği açıktır.

Atıf analizleri açısından değerlendirildiğinde doküman başına ortalama 3,047 atıf alınmış olması, alandaki yayınların orta düzeyde akademik etki ürettiğine işaret etmektedir. Bu bulgu, konunun akademik dolaşımının sınırlı olduğunu göstermektedir. Yani, Kızılbaşlık üzerine çalışan akademisyenlerin çalışmaları çoğunlukla belirli bir çevre içinde kalmakta ve uluslararası literatüre yeterince entegre olamamaktadır. Bu durumun nedenlerinden biri, çalışmaların yalnızca tarihsel ve teolojik bağlamlarda sınırlı kalması olabilir. Oysa günümüz sosyal bilimleri, dinî ve kültürel yapıları yalnızca tarihsel bağlamda değil, güncel toplumsal dinamiklerle birlikte değerlendirmektedir. Dolayısıyla, Kızılbaşlık konusuna yönelik çalışmalarda güncel metodolojik yaklaşımların artırılması önem arz etmektedir. Ayrıca, daha fazla atıf alan çalışmalar üretmek için ele alınan konuların evrensel akademik tartışmalarla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Yazar iş birlikleri bakımından, elde edilen veriler, çalışmaların büyük ölçüde bireysel üretimlere dayandığını göstermektedir. Toplam 86 yazarın yer aldığı belgelerin 78'inin tek yazarlı olması, kolektif akademik üretimin zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Belge başına ortalama 1.1 ortak yazar bulunması ve uluslararası ortak yazarlık oranının %0 olması, bu konudaki araştırmaların yerel bağlamda üretildiğine işaret etmektedir. Bu durum, küresel akademik entegrasyonun sağlanmasında önemli bir eksiklik³⁸. Disiplinler arası ve uluslararası iş birliklerinin eksikliği, konunun farklı perspektiflerle zenginleştirilmesini engellemektedir. Ayrıca, farklı akademik kültürlerden gelecek yaklaşımlar hem yöntemsel çeşitliliği hem de karşılaştırmalı analizleri teşvik edebilir. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak çalışmaların ortak araştırma projeleri ve çok yazarlı makaleler biçiminde kurgulanması yararlı olacaktır.

Anahtar kelime kullanımındaki çeşitlilik, araştırmalarda terminolojik zenginliğin ve tematik çeşitliliğin olduğunu göstermektedir. 324 farklı anahtar kelimenin yazarlar tarafından kullanılmış olması, konunun farklı yönlerinin ele alındığını ve disiplinler arası bir eğilimin söz konusu olduğunu düşündürmektedir. Bu çeşitlilik, Kızılbaşlık konusunun tarih, din, sosyoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinlerde incelendiğine işaret ettiği söylenebilir. Ancak bu terminolojik çeşitliliğin, literatürde kavramsal bir dağınıklık yaratma potansiyeli de bulunmaktadır. Araştırmacılar arasında ortak bir kavramsal çerçevenin oluşmamış olması, çalışmaların birbiriyle bağlantı kurmasını zorlaştırabilir. Bu nedenle, alanda

³⁸ Lee, S., & Bozeman, B. (2005). The Impact of Research Collaboration on Scientific Productivity. *Social Studies of Science*, 35(5), s. 673–702.

kavramsal tutarlılık sağlayacak çalışmalara duyulan ihtiyaç büyüktür. Terminolojik standardizasyon, bibliyometrik etkiyi de artırabilecek önemli bir adımdır.

Belge türlerine bakıldığında yayınların çoğunluğunun makale formatında olduğu ve kongre bildirileri ile kitap bölümleri gibi diğer türlerin oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, akademik tartışmaların büyük oranda yazılı metinler üzerinden sürdürüldüğünü, ancak daha dinamik mecraların (sempozyum, panel, çalıştay gibi) yeterince kullanılmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle bildirilerin ve eleştiri yazılarının azlığı, alan içi akademik diyalogun gelişmediğine işaret ettiği söylenebilir. Bu eksiklik, hem genç araştırmacıların alana katkı sağlamasını engellemekte hem de mevcut bilgilerin yenilenmesini zorlaştırmaktadır. Konunun daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için akademik etkinliklerin ve etkileşimli platformların artırılması gerekmektedir. Ayrıca, çok disiplinli konferansların teşviki, Kızılbaşlık gibi özgün alanların farklı bağlamlarda tartışılmasına olanak sağlayabilir.

Kızılbaşlık üzerine yapılan akademik çalışmalar, tarihsel ve kültürel anlamda önemli bir boşluğu doldurmakla birlikte, uluslararasılaşma, atıf etkisi, disiplinler arası bakış açısı ve ortak çalışma kültürü açısından gelişmeye açıktır. Literatürdeki mevcut eğilimler, konunun daha çok yerel bağlamda ve bireysel çabalarla ele alındığını göstermektedir. Bu durum, Kızılbaşlık konusunun akademik sahada daha görünür ve etkili hale gelebilmesi için yeni stratejilere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmaların hem içerik hem de yöntem açısından çeşitlendirilmesi hem de ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliği odaklı yapılması büyük önem arz etmektedir.

Kızılbaşlık konulu yayınların yayımlandığı akademik dergiler incelendiğinde bu alandaki akademik ilginin özellikle belirli yayın organlarında yoğunlaştığı görülmektedir. En fazla yayına ev sahipliği yapan dergi, açık ara farkla *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* olmuştur. Bu dergide yayımlanan 28 makale, çalışmanın merkezi bir akademik platform tarafından desteklendiğini göstermektedir. Derginin tematik olarak Kızılbaşlık, Alevilik ve Bektaşilik konularına odaklanması, bu yoğunluğu açıklayan önemli bir etken olduğu söylenebilir. Bu durum, konunun akademik sahada yerleşik ve uzmanlaşmış yayın kanallarına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu tür özel dergiler, belirli alanlarda bilgi üretimini derinleştirerek kuramsal sürekliliği mümkün kılar. Bununla birlikte, alandaki yayınların büyük kısmının bu tür spesifik dergilerde yer alması, çalışmanın görünürlüğünü dar bir izleyiciyle sınırlı tutabilir. Bu nedenle, tematik uzmanlaşma ile disiplinler arası dolaşım arasında bir denge kurulması elzemdir. İkinci sırada yer alan *Iranian Studies* dergisinde yayımlanan 5 makale, Kızılbaşlık olgusunun yalnızca Türkiye bağlamında değil, İran kültürel ve tarihsel coğrafyasında da ele alındığını göstermektedir. Bu durum, Kızılbaşlık üzerine yapılan çalışmaların tarihsel kökenlerinin Osmanlı-Safevî ilişkileri ve İran'daki heterodoks yapılarla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. İran merkezli çalışmalarda, genellikle mezhepsel çeşitlilik, tarihsel çatışmalar ve kimlik inşası konularına odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Bu da Kızılbaşlığın yalnızca dinî değil, aynı

zamanda politik ve etnik boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Diğer yandan, *Belleten*, *Selçuk Üniversitesi Türkîyat Araştırmaları Dergisi*, *Folklor/Edebiyat*, *Acta Orientalia*, *International Journal of Middle East Studies* gibi farklı alanlara hitap eden dergilerde yayımlanan makaleler, konunun çok disiplinli bir yapı içerisinde işlendiğine işaret etmektedir. Bu çeşitlilik, Kızılbaşlığın sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda tarihsel hafıza, kültürel miras ve toplumsal kimlik tartışmalarında da önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kızılbaşlık konusuna dair bilimsel yayınların ülkelere göre dağılımı, araştırma sahasının coğrafi bağlamda nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, toplam 10 farklı ülke bu alana akademik katkı sunmuştur. Yayın sayısında ilk sırada yer alan Türkiye, 32 makaleyle bu alandaki araştırmaların merkez üssü konumundadır. Bu durum, Kızılbaşlık olgusunun tarihsel ve kültürel bağlamının büyük ölçüde Türkiye topraklarında oluşmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Yerli araştırmacılar, konunun tarihsel sürekliliğine daha yakın oldukları için bu alana dair birincil kaynaklara ve sahaya daha doğrudan erişim imkânına sahiptirler³⁹. Bu bağlamda, Türkiye'deki akademik üretimin hem nicelik hem de nitelik açısından yön verici bir rol üstlenmesi doğaldır. Ancak bu yoğunluk, alandaki yayınların çoğunlukla ulusal bağlamda sınırlı kalmasına da neden olabilmektedir. Türkiye merkezli çalışmaların uluslararası literatürde görünür olabilmesi için çeviri faaliyetleri ve ortak projelerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

İkinci sırada yer alan Amerika Birleşik Devletleri'nin 13 makale ile katkı sunması, Kızılbaşlık konusunun Batılı akademik çevrelerde de artan bir ilgiyle takip edildiğini göstermektedir. Özellikle ABD de Ortadoğu üzerine çalışmalar yürüten araştırma merkezlerinin, etnisite ve dinî azınlık gruplarına dair disiplinler arası araştırmalara büyük önem verdiği söylenebilir. Bu tür kurumlar, kültürel çeşitliliği inceleme konusunda güçlü altyapılara sahip oldukları için Kızılbaşlık gibi heterodoks gelenekleri küresel akademik bağlamda analiz edebilmektedirler. Bu yayınların büyük kısmı, kimlik politikaları, diaspora deneyimleri ve sekülerleşme süreçleri gibi çağdaş sosyal bilim temalarıyla ilişkili olma eğilimindedir. Kanada, Çin, İran, İtalya, Hollanda, Rusya, İspanya ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde yapılan az sayıda yayın ise, konunun küresel ölçekte belirli bir farkındalığa ulaşmakta olduğunu göstermektedir. Özellikle İran'dan gelen katkılar, Safevî geçmişi ve Şii geleneklerle olan tarihsel bağlantının hâlâ akademik bir tartışma zemini sunduğuna işaret etmektedir. Avrupa ülkelerindeki yayınlar ise çoğunlukla göçmen Alevî topluluklar üzerinden geliştirilen kültürel incelemelere dayalıdır. Bu tür çalışmalar, gelecekte yapılacak ulusötesi analizler için önemli bir başlangıç noktası oluşturabilir.

Kızılbaşlık konusuna ilişkin literatürde en fazla atıf alan çalışmaların başında Babayan'ın 1994 yılında yayımladığı makale yer almaktadır. Bu çalışmanın 64 atıfla

³⁹ Ocak, A. Y. (2013). *Türkler, Türkiye ve İslâm: Tarihsel Süreçte Kimlik Arayışları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

öne çıkması, yalnızca tarihsel derinliğe değil, aynı zamanda disiplinler arası yaklaşımlara da sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle İran coğrafyasında Kızılbaşlık inancının dönüşümünü incelemesi, araştırmayı hem bölgesel hem de kültürel analizler açısından değerli kılmaktadır. Bu tür çalışmalar, konunun yalnızca dinsel değil, aynı zamanda sosyo-politik bir olgu olarak da ele alınabileceğini göstermektedir. Ayrıca, literatürde yerleşik kuramsal pozisyonların yeniden değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Bu bağlamda Babayan'ın çalışması, Kızılbaşlık araştırmaları için referans bir metin olmanın ötesinde, metodolojik çeşitlilik için de ilham verici bir örnek olarak kabul edilmektedir. Benzer biçimde, Bashir'in 2006 tarihli çalışması da 25 atıfla alanda geniş bir etki yaratmıştır. Bu etki, yazarın heterodoks İslam yorumlarını derinlemesine incelemesi ve bu yorumları tarihsel süreklilik içinde değerlendirmesiyle doğrudan ilişkilidir⁴⁰. Bashir'in yaklaşımı, Kızılbaşlık inancını sabit bir kimlik alanı olarak değil, zaman içerisinde farklı kültürel ve siyasal bağlamlarda yeniden şekillenen dinamik bir yapı olarak görmesi açısından özgün bir katkı sunmaktadır. Bu da literatürde kimlik ve aidiyet meselelerinin daha eleştirel biçimlerde tartışılmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, bu tür çalışmalarda kavramsal esneklik, yorum gücünü artırmakta ve disiplinler arası açılımlar sağlamaktadır. Bashir'in etkisi, sonraki araştırmalarda Kızılbaşlık üzerine geliştirilen kuramsal çerçevelerin çoğuna zemin hazırlamıştır.

Kızılbaşlık konulu akademik yayınların bölgesel dağılımı incelendiğinde, Türkiye'nin açık ara liderliği dikkat çekmektedir. Toplam 62 yayına ev sahipliği yapan Türkiye, bu konuda hem tarihsel hem de kurumsal olarak merkezî bir konuma sahiptir. Bu sonuç, Kızılbaşlık araştırmalarının çoğunlukla yerel akademik kurumlarda üretildiğini ve bölgesel uzmanlıklar temelinde geliştirildiğini göstermektedir. Yerel bilgi kaynaklarına ve sahaya erişimin kolay olması, Türkiye'deki araştırmacılar için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'de Alevilik, Bektaşilik ve Kızılbaşlık gibi konuların toplumsal gündemde sıkça yer alması, akademik üretimi teşvik eden kültürel bir iklim oluşturmaktadır. Ancak bu yerel yoğunluk, konunun uluslararası literatürde sınırlı temsil edilmesine de neden olabilir. Bu sebeple, Türkiye'deki çalışmaların daha fazla ulusötesi akademik iş birliği ile desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

ABD'nin 28 yayınıla bu alanda ikinci sıradaki konumu ise, Batı akademisinde Kızılbaşlık konusuna yönelik artan ilginin bir göstergesidir. Bu ilgi, özellikle Ortadoğu çalışmaları, kimlik politikaları ve dinî çoğulculuk ekseninde şekillenmektedir. ABD'deki çokkültürlü akademik yapı, etnik ve dinî çeşitlilik üzerine yapılan araştırmalara yapısal olarak daha fazla alan tanımaktadır⁴¹. Bu durum, Kızılbaşlık gibi “marjinal” görünen konuların dahi geniş akademik

⁴⁰ Bashir, S. (2006). Between mystery and history: The messianic cosmology of Isma'il al-Faruqi. *History of Religions*, 45(3), s. 223-246.

⁴¹ Werbner, P. (2002). *Imagined Diasporas among Manchester Muslims: The Public Performance of Pakistani Transnational Identity Politics*. Oxford: James Currey.

platformlarda tartışılabilmesine imkân sunmaktadır. Ayrıca diaspora topluluklarına yönelik yapılan alan çalışmaları, bu tür inanç sistemlerinin göçle birlikte nasıl dönüştüğünü anlamaya katkı sunmaktadır. ABD’deki yayınların hem tarihsel hem de güncel analizler içermesi, konunun sadece arşivsel değil aynı zamanda saha temelli yaklaşımlarla da ele alındığını göstermektedir. Bu etkileşimli yapı, Kızılbaşlık konusunu daha evrensel bir tartışma zemini içine çekmektedir.

Öneriler

- Uluslararası akademik iş birliklerinin yokluğu (%0) göz önüne alınarak çok dilli (Türkçe, İngilizce, Farsça) yayın politikaları benimsenebilir ve özellikle Index Islamicus, JSTOR ve Scopus gibi uluslararası indekslerde taranan dergilerde özel sayılar hazırlanabilir.
- Belgelerin ortalama yaşının (8.73 yıl) nispeten genç olması avantajını kullanarak dijital beşerî bilimler (digital humanities) araçlarından yararlanılabilir; örneğin, metin madenciliği (text mining) ve ağ analizi (network analysis) yöntemleriyle Kızılbaşlık literatüründeki kavramsal ve tematik eğilimlerin niceliksel haritalandırması yapılabilir.
- Doküman başına düşen atıf sayısının (3.241) artırılması için alandaki temel referans eserlerin eleştirel bir şekilde yeniden okunması ve güncel teorik yaklaşımlarla karşılaştırmalı analizlerinin yapıldığı derleme çalışmaları yayınlanabilir.
- Anahtar kelime analizinde tespit edilen 333 yazar tanımlı terim (DE) ve 62 indeks teriminin (ID) semantik analizi yapılarak alandaki kavramsal boşluklar belirlenebilir ve özellikle Osmanlı-Safevi arşivlerinde sıklıkla geçen ancak akademik literatürde yeterince çalışılmamış terimler üzerine odaklanılabilir.
- Tek yazarlı çalışmaların hakimiyetini (%78) kırmak için TÜBİTAK ve Avrupa Araştırma Konseyi (ERC) gibi kurumların desteğiyle çok ortaklı, uzun soluklu saha araştırmaları tasarlanabilir, özellikle Anadolu’daki Kızılbaş/Alevi topluluklarıyla etnografik çalışmalar yürütülebilir.
- 2019 sonrasında gözlemlenen yayın artış trendinin sürdürülebilirliğini sağlamak için akademik kurumlar tarafından Kızılbaşlık araştırmalarına yönelik özel teşvik programları (burslar, araştırma fonları) oluşturulabilir ve doktora düzeyinde tez çalışmaları desteklenebilir.
- 2021’deki zirve noktasını (10 makale) aşabilmek amacıyla konuyla ilgili özel sayı çıkaran hakemli dergilerin sayısı artırılabilir ve bu dergilerde yayın yapmak isteyen araştırmacılar için metodolojik rehberlik atölyeleri düzenlenebilir.
- Iranian Studies dergisindeki 5 makalenin varlığından hareketle, Safevi-Kızılbaş ilişkileri üzerine karşılaştırmalı çalışmalar teşvik edilebilir ve Farsça kaynakların sistematik analizini yapan ortak Türk-İran araştırma projeleri desteklenebilir.

- Kızılbaşlık çalışmalarının mevcut literatürdeki en büyük eksikliklerinden biri, uluslararası iş birliklerinin yok denecek kadar az olması ve disiplinler arası yaklaşımların sınırlı kalmasıdır. Bu sorunu aşmak için, Türkiye, İran, Avrupa ve ABD'deki üniversitelerin ilgili bölümleri (tarih, din çalışmaları, sosyoloji, antropoloji) arasında resmi araştırma ağları oluşturulabilir.
- Mevcut veriler, Kızılbaşlık çalışmalarının büyük ölçüde yerel dergilerde (Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi gibi) yoğunlaştığını, ancak uluslararası atıf endekslerinde sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu dengesizliği gidermek için yerel dergilerin uluslararası görünürlüğünü artırmaya yönelik somut adımlar atılabilir.
- ABD ve Avrupa'daki akademik ilgiyi artırmak için Türkiye'deki araştırmacılar ile yurtdışındaki üniversiteler arasında ortak yayın projeleri teşvik edilebilir, özellikle İngilizce olarak hazırlanacak derleme eserler ve özel dergi sayıları için fonlar oluşturulabilir. Bu kapsamda, her yıl düzenlenecek uluslararası bir "Kızılbaş Çalışmaları Konferansı" organize edilebilir ve bu konferansın bildirileri hem Türkçe hem İngilizce olarak yayınlanabilir.

Bu araştırmada, Kızılbaşlık konusundaki akademik yayınların bibliyometrik analizi için Web of Science ve Scopus gibi uluslararası kabul görmüş veri tabanları temel alınmıştır. Ancak, çalışmanın kapsamını ve geçerliliğini artırmak adına, TR Dizin gibi ulusal indekslerin ve ProQuest gibi disiplinler arası veri tabanlarının da analize dahil edilmesi önemli bir katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Aka, İ. (2014). *"Selçuklu Sonrası Orta Doğu'da Türk Varlığı"*, *Türkler Ansiklopedisi, C.6*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Akın, B. (2020). *Kızılbaş Oğuzlar ve Şah İsmail'in anayurdu Diyarbakır*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Aksnes, D. W., Langfeldt, L., & Wouters, P. (2019). Citations, citation indicators, and research quality: An overview of basic concepts and theories. *SAGE Open*, 9(1), 1-17. <https://doi.org/10.1177/2158244019829575>
- Amanat, A. (2017). *Iran: A modern history*. Yale University Press.
- Anonim. (1972). *Âlem Âra-yı Şah İsmail*. (Y. Şokrî, Dü.) Tahran: İntişarât-ı Ferheng-i İran.
- Archambault, É., Campbell, D., Gingras, Y., & Larivière, V. (2009). Comparing bibliometric statistics obtained from the Web of Science and Scopus. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(7), 1320-1326. <https://doi.org/10.1002/asi.21062>

- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Babbie, E. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.
- Baharlı, İ. (2021). *Şah'ın Babçesinde Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Bashir, S. (2006). Between mystery and history: The messianic cosmology of Isma'il al-Faruqi. *History of Religions*, 45(3), 223-246. <https://doi.org/10.1086/503715>
- Bashir, S. (2014). The Origins and Rhetorical Evolution of the Term Qizilbāsh in Persianate Literature. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 57(3), 364-391.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Pegem Akademi.
- Chen, C. (2017). Science mapping: A systematic review of the literature. *Journal of Data and Information Science*, 2(2), 1-40. <https://doi.org/10.1515/jdis-2017-0006>
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE.
- Dressler, M. (2013). *Writing religion: The making of Turkish Alevi Islam*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199969401.001.0001>
- E. Özdalga, & C. Raudvere (Eds.), *Alevi identity: Cultural, religious and social perspectives* (pp. 41-58). Swedish Research Institute.
- Ede, Ş. (2024). ALEVİLİK ALANINDA YAYINLANMIŞ MAKALELERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (112), 99-126.
- Egghe, L. (2006). Theory and practise of the g-index. *Scientometrics*, 69(1), 131-152. <https://doi.org/10.1007/s11192-006-0144-7>
- Ersal, Mehmet. (2015). Balkanlar: Alevi Mi Bektaşî Mi? Ocak Mı Sürek Mi? E. M. Ersal içinde, *Balkanlarda Alevilik Bektaşilik* (s. 236-262). Çorlu: Çorlu Belediye Yayınları.
- Ersal, Mehmet. (2016). *Alevilik, Kavramlar ve Ocak sistemi -Çubuk Havzası Örneği-*. Ankara: Gazi Üni. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi.
- Felsefi, N. (1969). *Tarih-i Zindegâni-yi Şah Abbas-ı Ervel*. Tahran: Danişgâh-ı Tahran.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hândmir. (2002). *Tarih-i Habîbü's-sîyer*. (Haz. C. Hümâyi) Tahran: Hayyam.
- Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., de Rijcke, S., & Rafols, I. (2015). Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, 520(7548), 429-431. <https://doi.org/10.1038/520429a>
- İbn-i Bezzaz Erdebili. (1999). *Safvet'üs-Safa*. (Haz. G. Tabâtabâyi Mecd) Tahran: Zeryâb.
- İskender Beg Münşi Türkeman. (1973). *'Âlem Ârâ-yı Abbâsî* (Cilt I-II). (Haz. İ. Afşar.) Tahran: Emir Kebir.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi* (34. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Lee, S., & Bozeman, B. (2005). The Impact of Research Collaboration on Scientific Productivity. *Social Studies of Science*, 35(5), 673-702. <https://doi.org/10.1177/0306312705052359>

- Leydesdorff, L., & Opthof, T. (2010). Scopus's source normalized impact per paper (SNIP) versus a journal impact factor based on fractional counting of citations. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(11), 2365-2369. <https://doi.org/10.1002/asi.21371>
- Leydesdorff, L., & Rafols, I. (2009). A global map of science based on the ISI subject categories. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(2), 348-362. <https://doi.org/10.1002/asi.20967>
- Mirza Beg Cenâbendî. (2000). *Revzatü's-Saferiye*. (Haz. G. Tabatabayı) Tahran: Bünyâd-ı Mevkufât-ı afşar.
- Moed, H. F. (2005). *Citation analysis in research evaluation*. Springer.
- Mongeon, P., & Paul-Hus, A. (2016). The journal coverage of Web of Science and Scopus: A comparative analysis. *Scientometrics*, 106(1), 213-228. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1765-5>
- Ocak, A. Y. (1998). *Osmanlı toplumunda zındıklar ve mülhidler: 15.-17. yüzyıllar* [Heretics and atheists in Ottoman society: 15th-17th centuries]. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2013). *Türkler, Türkiye ve İslâm: Tarihsel Süreçte Kimlik Arayışları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Şeyh Hüseyin bin Pîr Abdâl. (1924). *Silsilet'ün-Neseb*. Berlin: İran-şehr.
- Tajfel, H. (1978). "Social Categorization, Social Identity and Social Comparison," Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of
- Thelwall, M. (2008). Bibliometrics to webometrics. *Journal of Information Science*, 34(4), 605-621. <https://doi.org/10.1177/0165551507087238>
- van Bruinessen, M. (2000). Kurdish ethno-nationalism versus nation-building states. ISIM
- van Leeuwen, T. N., Moed, H. F., Tijssen, R. J. W., Visser, M. S., & van Raan, A.
- Wang, J. (2013). Citation time window choice for research impact evaluation. *Scientometrics*, 94(3), 851-872. <https://doi.org/10.1007/s11192-012-0775-9>
- Werbner, P. (2002). *Imagined Diasporas among Manchester Muslims: The Public Performance of Pakistani Transnational Identity Politics*. Oxford: James Currey.
- Wickham, H., & Sievert, C. (2009). *ggplot2: elegant graphics for data analysis* (Vol. 10, pp. 978-0). New York: springer.
- Yaman, A., & Ede, Ş. (2024). Bektaşilik Konusunda Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *SÜREK Alevilik-Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (3), 10-38.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, R. (2016). The Safavid-Qizilbash ecumene and the formation of the Qizilbash-Alevi community in the Ottoman Empire, c. 1500–c. 1700. *Iranian Studies*, 49(5), 755- 789. <https://doi.org/10.1080/00210862.2016.1212226>
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>

Extended Summary

The concept of Kızılbaşlık (Qizilbashism) has deep historical, theological, and cultural roots that trace back to the emergence of the Ardabil Dervish Lodge in the fifteenth century. Initially, under the leadership of Sheikh Haydar, the twelve-flanged red headgear became a symbol of spiritual belonging and group identity among Alevi communities. With the foundation of the Safavid State by Sheikh Haydar's successors, the term "Kızılbaş" took on new political connotations. While in Safavid sources it was often used as a privileged designation, Ottoman authorities began to perceive it as a marker of the "other," leading to semantic distortions and a gradual narrowing of its meaning and geographical spread. Over time, the term retained theological and socio-cultural significance but became primarily associated with Anatolian Alevi identity. Despite this rich historical legacy, modern academic engagement with Kızılbaşlık has been scattered, and until recently, lacked systematic bibliometric analysis, leaving gaps in understanding publication trends, thematic focuses, and disciplinary contributions. This study addresses this gap by presenting a comprehensive bibliometric analysis of the academic literature on Kızılbaşlık published between 1991 and 2024 in the Web of Science (WoS) and Scopus databases. Using the keywords "kizilbash," "qizilbash," and "kizilbaslik," a total of 86 publications were identified. These data were processed and analyzed using the R programming language with the Bibliometrix and Biblioshiny packages. The analysis examines several dimensions: publication and citation trends over time, authorship patterns, keyword distributions, interdisciplinary engagement, journal venues, and the geographical distribution of research production. The results reveal a consistent but moderate growth in the number of publications, with an annual increase of 6.07% over the 1991–2024 period. The 1990s witnessed very limited academic output, while the 2000s marked a phase of stabilization with slight growth. A significant peak occurred between 2020 and 2021, when ten articles were published each year. This increase likely reflects a combination of heightened scholarly interest in Alevi identity, the accessibility of digital research tools during the pandemic, and a broader cultural revival of discussions on heterodox traditions. However, the average citation count of 3.047 per document indicates that the international academic impact of Kızılbaşlık studies remains limited. A small number of foundational works dominate the citation landscape, notably Babayan's 1994 study in *Iranian Studies* and Bashir's 2006 article in *History of Religions*, both of which have shaped subsequent research trajectories conceptually and methodologically.

A striking feature of the bibliometric landscape is the predominance of localized, single-authored research. Of the 86 authors identified, 78 publications were single-authored, and the international co-authorship rate is effectively 0%. This indicates limited scholarly networking and a lack of transnational research collaborations. Turkey overwhelmingly dominates the field, producing 62 publications, followed by the United States (28) and Canada (6). The concentration of research in Turkey is unsurprising given the historical and cultural embeddedness of Kızılbaşlık within Anatolian

religious and social contexts. However, the scarcity of international collaboration limits the comparative breadth and global visibility of the field. Expanding cooperative networks could help integrate Kızılbaşlık studies into broader academic conversations on religion, identity, and cultural transformation.

The analysis of publication venues also underscores this dual structure of local strength and global marginality. The majority of studies appeared in the *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* (28 articles), a specialized Turkish journal, followed by Iranian Studies (5 articles) and other historical and cultural journals such as *Belleten*, *Folklor/Edebiyat*, and *International Journal of Middle East Studies*. These journals provide stable platforms for research dissemination but are often linguistically and thematically narrow. This insularity may limit interdisciplinary exchange and international readership, thereby constraining the field's growth beyond national academic boundaries. Conceptual and methodological fragmentation is another defining characteristic of the field. A total of 324 author-defined keywords were recorded, illustrating thematic diversity but also indicating the absence of a standardized conceptual vocabulary. This terminological dispersion can impede cumulative knowledge building and reduce the discoverability of research within bibliometric networks. Likewise, the dominance of journal articles over conference proceedings, review papers, or edited volumes suggests that the field lacks dynamic venues for scholarly exchange. The scarcity of such formats hampers the development of academic debate and prevents younger scholars from entering the field through more accessible platforms. The study's findings collectively portray Kızılbaşlık research as a marginal but steadily expanding academic niche. To enhance its scholarly impact and visibility, several strategies are recommended. First, fostering interdisciplinary methodologies that bridge history, sociology, anthropology, and religious studies can enrich conceptual frameworks and attract broader scholarly attention. Second, promoting multilingual publication strategies and prioritizing international indexing can help make research more accessible to global audiences. Third, establishing collaborative research networks between institutions in Turkey, Iran, Europe, and North America could invigorate comparative approaches and encourage innovative research agendas. Fourth, employing digital humanities tools—such as text mining and network analysis—could enable the quantitative mapping of conceptual and thematic trends, thereby identifying new research frontiers. In conclusion, this bibliometric analysis not only maps the publication landscape of Kızılbaşlık studies but also highlights its structural challenges and opportunities. The field exhibits steady growth, a rich historical foundation, and a dedicated scholarly core, but remains constrained by its local focus, limited methodological diversity, and low levels of international engagement. By adopting interdisciplinary, collaborative, and technologically enhanced approaches, future research can elevate Kızılbaşlık studies from a niche domain into a globally recognized field of inquiry, contributing to broader discussions on religious diversity, identity formation, and cultural history.